

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนถือเป็นขั้นตอนสำคัญในการจัดการศึกษาของโรงเรียน การใช้วิธีสอนที่เหมาะสม จึงเป็นเรื่องสำคัญสำหรับครูผู้สอนที่จะสามารถสื่อการสอนได้ดี ทำให้ผู้เรียนหรือนักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงและยั่งยืน โดยหลักการจัดการศึกษาหลักสูตรปัจจุบัน ยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 9)

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มุ่งเน้นความสำคัญ ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุล โดยยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุด ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยให้สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ใช้ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องผสมผสานความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ (กรมวิชาการ. 2544 : 3)

เป้าหมายของการพัฒนาในปัจจุบันอยู่ที่การพัฒนานคนให้มีคุณภาพสำหรับสังคมอนาคต ก่อให้เกิดกระบวนการปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะเมื่อวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคมได้ปรากฏชัด และมีผลรุนแรงอย่างไม่เคยเป็นมาก่อนทำให้หลายฝ่ายหันมาสนใจให้ความสำคัญกับการปฏิรูปการศึกษา ตั้งแต่การชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวของระบบการนำเสนอความต้องการของสังคม รวมทั้งการเสนอแนะแนวทางหรือมาตรการที่เป็นไปได้ในสังคมนี้ ซึ่งการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในสังคมที่นำไปสู่การปฏิรูปการศึกษานั้น ต่างก็มุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาคนในสังคมไทยอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งสภาพต่าง ๆ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นเป็นรูปธรรมขึ้นใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในมาตรา 24 ได้กล่าวถึงการจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้โดยสรุปดังนี้ คือ จัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ

การเผชิญและประยุกต์ใช้ปัญหาให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริงผสมผสานความรู้อย่างสมดุล ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม จัดสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างรอบด้าน และประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

ข้อสรุปดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ของสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญภายใต้ความเชื่อว่าผู้เรียน ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและศักยภาพของเขา (สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542 : 2)

กระบวนการเรียนการสอนให้คนเกิดการเรียนรู้ เป็นหัวใจของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา แต่จากการศึกษาค้นคว้าและการรวบรวมความคิดเห็นของนักการศึกษาที่สำคัญ ๆ ของประเทศไทย พบว่าสิ่งที่ขาดหายไปจากหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนของไทย คือ จิตวิญญาณ หรือ mind (สุภรณ์ สภาพงศ์, 2541 : 45 ; อ้างอิงมาจาก ประเวศ วะสี, ยุทธศาสตร์ทางการศึกษา, 2537) กล่าวถึงวิกฤตการณ์ทางการศึกษาว่าการเรียนการสอนของไทยในสถาบันการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่อนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัยเป็นการศึกษาที่สร้างความอ่อนแอทางสติปัญญาหรือสร้างคนพิการ ทางสมองเรื่อยไป

การปฏิรูปการศึกษาให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ครุ ถือว่ามีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการปฏิรูปการศึกษา เพราะหัวใจของการปฏิรูป การศึกษาคือการปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งครูทุกคนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอน จากระบบเก่าที่ครูเคยใช้ถ่ายทอดความรู้สู่ศิษย์กันมายาวนาน เป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ ครูต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้ความรู้มาทำหน้าที่ในการเตรียมการ แนะนำ การให้คำปรึกษา และสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนรู้ได้เข้าใจ เห็นจริงด้วยตนเอง ให้โอกาสผู้เรียน ได้ศึกษาอย่างอิสระเพื่อบูรณาการให้ผู้เรียนได้มีสมรรถภาพ มีคุณภาพ และสุขภาพดีเป็นคนที่ คิดกว้างมองไกล ใฝ่รู้ และเชิดชูคุณธรรม ซึ่งเป็นที่เชื่อมั่นว่าหากการจัดกระบวนการเรียนการสอน ของครูเป็นไปตามรูปแบบที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญดังกล่าวมีประสิทธิภาพสูง ย่อมส่งผลต่อ การพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนได้ในที่สุด จากความสำคัญของครูต่อการปฏิรูปการศึกษาดังกล่าว ครูจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ในการ จัดกระบวนการเรียนการสอน โดยผสมผสานให้ผู้เรียนเกิดความรู้คู่คุณธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง พัฒนาการธรรมชาติ พัฒนาสิ่งแวดล้อม พัฒนา ประชาธิปไตย โดยใช้ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนการวิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ในชั้นเรียน(กระทรวงศึกษาธิการ, 2542 : 4-10)

ดังนั้นการที่ครูจะจัดการเรียนการสอนที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้หลากหลาย การจัดกิจกรรมโครงการเป็นเครื่องมือหรือเทคนิคหนึ่งที่จะช่วยให้การปฏิบัติการเรียนรู้บังเกิดผล เนื่องจากกิจกรรมโครงการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจ และได้ศึกษาอย่างลึกซึ้งด้วยตนเอง โดยมีครูคอยให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกให้นักเรียน ได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ เพื่อให้นักเรียนได้ขยายความรู้พื้นฐานไปสู่ความรู้ใหม่ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ นอกจากนี้กิจกรรมโครงการยังช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะของคนให้มีคุณภาพพร้อมที่จะก้าวไปสู่การเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคตที่สมาชิกต้องเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เป็นผู้ผลิต ผู้ปฏิบัติที่สร้างสรรค์ผลงานและองค์ความรู้ได้ ตลอดจนเป็นสมาชิกที่สร้างความกลมเกลียวเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 2)

โรงเรียนบ้านชุมภูทอง อำเภอเมืองกาฬ จังหวัดหนองคาย มีภารกิจจัดการศึกษา 2 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา และระดับประถมศึกษา ให้แก่นักเรียนในเขตพื้นที่บริการ 2 หมู่บ้าน คือ บ้านชุมภูทองและบ้านหัวภูสามัคคี มี ครู จำนวน 9 คน นักเรียน 220 คน 8 ห้องเรียน จากการรายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษาด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ปีการศึกษา 2545 ของนักเรียนโรงเรียนบ้านชุมภูทองโดยภาพรวมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ซึ่งทางโรงเรียนจะต้องหาแนวทางในการที่จะปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น จึงได้ประชุมครู เพื่อวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาข้างต้น ปรากฏดังนี้

1. จุดด้อย

- 1.1 ครูผู้สอนขาดความพร้อมในการใช้หลักสูตร ไม่เข้าใจวิธีสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 1.2 ครูผู้สอนมีภารกิจด้านอื่น มีชั่วโมงสอนมากจึงไม่สามารถเตรียมการสอนได้ครบคลุมตามจุดหมายของหลักสูตรและจุดประสงค์การเรียนรู้ของกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ
- 1.3 ครูผู้สอนไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่เน้นการพัฒนาลักษณะนิสัยของผู้เรียน สอนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลาง
- 1.4 ครูผู้สอนขาดการพัฒนาสื่อที่สนองตอบต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล ขาดสื่อที่นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติ เป็นผู้ใช้ด้วยตนเอง.
- 1.5 ครูผู้สอนมีขวัญกำลังใจต่ำ เนื่องจากมีปัญหาค่าครองชีพ หนี้สิน และปัญหาครอบครัว ทำให้ครูขาดความกระตือรือร้นในการที่จะพัฒนาตนเอง ขาดเป้าหมายในการทำงานที่จะพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้เป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตร

1.6 ครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการวัดผลประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ครบถ้วน ขาดการสนับสนุนบริการจัดทำเครื่องมือวัดจุดประสงค์ การเรียนรู้

1.7 ผู้บริหารสถานศึกษาไม่มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การจัดการเรียนการสอน ของครู

2. จุดเด่น

2.1 โรงเรียนบ้านชุมภูทองมีบุคลากรที่มีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน อยู่หลายคน คือ ครูดีเด่นระดับก่อนประถมศึกษา ครูดีเด่นกลุ่มงานพื้นฐานและอาชีพ

2.2 ครูมีความพร้อมที่อยากจะได้รับความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

2.3 ชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอน มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สามารถนำมาเป็นแหล่งเรียนรู้ได้

จากการวิเคราะห์ปัญหาของโรงเรียน และความจำเป็นดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะเป็น ผู้บริหาร โรงเรียน ซึ่งมีหน้าที่ในการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล ให้คำแนะนำและส่งเสริมสนับสนุน การจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 และตาม แนวนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ จึงมีความต้องการที่จะพัฒนาครู ด้านการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้แบบโครงงานซึ่งเป็นวิธีหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและเป็นการ สอน ที่เน้นผู้เรียน ได้ศึกษาค้นคว้าและลงมือปฏิบัติด้วยตนเองทำให้ผู้เรียน ได้มีความรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะกระบวนการทำงาน ได้รับประสบการณ์ตรงจากการทำโครงการ ผู้เรียนสามารถแสวงหา ความรู้และสรุปความรู้ด้วยตนเองและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความต้องการเบื้องต้นในการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ของครู ในโรงเรียนที่เป็นสอนช่วงชั้นที่ 1-3 อำเภอบึงกาฬ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3

2. เพื่อพัฒนาครูด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน โรงเรียนในเขตอำเภอบึงกาฬ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและผู้ให้ข้อมูล

1.1 ผู้ร่วมวิจัย ประกอบด้วย

1.1.1 ผู้วิจัย

1.1.2 ครูในโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-3 ในเขตอำเภอบึงกาฬ จำนวน 35 คน

1.2 กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย

ครูที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-3 ในเขตอำเภอบึงกาฬ จำนวน 35 คน

1.3 ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 3 คน ประกอบด้วย

1.3.1 นายอุทาน บุญเลิศ วิทยากร/ผู้เชี่ยวชาญ

1.3.2 นายอภิวัฒน์ ภูไชยแสง วิทยากร/ผู้เชี่ยวชาญ

1.3.3 นายสุรสิทธิ์ สิทธิอมร วิทยากร/ผู้เชี่ยวชาญ

2. วิธีการพัฒนาบุคลากรในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงการ ใช้หลักวิจัย

เชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามหลักการและขั้นตอนแนวความคิดของ Kemmis and Mc taggart (ยาใจ พงษ์บริบูรณ์. 2537 : 3-6 ; อ้างอิงจาก Kemmis and Mc taggart.

1991 : 169-170) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

2.1 การวางแผน (Planning)

2.2 การปฏิบัติการ (Action)

2.3 การสังเกตการณ์ (Observation)

2.4 การสะท้อนผลการปฏิบัติการ (Reflection)

4. ระยะเวลาในการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ ใช้ระยะเวลา 3 เดือน
เริ่มตั้งแต่ เดือน ธันวาคม 2547 – กุมภาพันธ์ 2548

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาครูด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงการ หมายถึง

1.1 การดำเนินการให้ครูได้เพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ

1.2 การดำเนินการให้ครูได้เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถในการเขียนแผนการเรียนรู้

แบบโครงการ

1.3 การดำเนินการให้ครูได้เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

แบบโครงการ

2. การอบรมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การอบรมที่มุ่งเน้นการฝึกการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ โครงงาน ร่วมกันของครูโรงเรียนบ้านชุมภูทอง
3. การนิเทศ หมายถึง กระบวนการให้คำปรึกษา แนะนำแบบเพื่อนช่วยเพื่อนและแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้วิจัย วิทยากร และกลุ่มผู้ร่วมวิจัยเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยโครงงานวิทยาศาสตร์
4. การจัดการเรียนรู้แบบ โครงงาน หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรื่องที่จะศึกษาด้วยตนเอง กำหนดประเด็นปัญหาขึ้นตามความสนใจ ใช้กระบวนการแก้ปัญหาในการศึกษาหาความรู้ และนำเสนอผลการศึกษาดำเนินการของตนเองอย่างเป็นขั้นตอน
5. การสังเกตการสอน หมายถึง การจัดให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีความรู้ในเรื่องการเรียนการสอน มาสังเกตพฤติกรรมการสอนของครูในขณะที่ทำการสอน เพื่อให้ครูได้ปรับปรุงการสอนให้มีประสิทธิภาพ โดยใช้ข้อมูลย้อนกลับจากการเรียนการสอนของผู้นิเทศ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ครูผู้สอนจำนวน 35 คน สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้และเขียนแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ โครงงานได้
2. เป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ โครงงาน วิทยาศาสตร์
3. ผู้บริหารใช้เป็นข้อสนเทศในการพัฒนาครูด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ โครงงาน วิทยาศาสตร์
4. หลังจากทีครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ โครงงานวิทยาศาสตร์แล้ว คาดว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ดีขึ้น
5. โรงเรียนในเขตอำเภอบึงกาฬ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่โรงเรียนอื่น ๆ ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ โครงงานวิทยาศาสตร์